

уроках обслуговуючої праці», 2006), Г. Гаврилюк («Підготовка вчителів у післядипломній освіті до реалізації проектно-технологічного підходу в трудовому навчанні учнів», 2016), М. Гончар («Розвиток нижчої професійної освіти на Півдні України у другій половині XIX – початку XX століття», 2016), І. Матросова («Формування технологічної компетенції у майбутніх технологів поліграфічного виробництва у процесі вивчення спеціальних дисциплін», 2011).

Висновок. Отже, нами проаналізовано внесок науково-педагогічних шкіл Херсонщини у розвиток технологічної освіти. Зокрема, зафіксовано значний акцент на дослідження індивідуально-психологічних особливостей педагогів, розвитку педагогічної майстерності як ключового компоненту успішності технологічної освіти.

Перелік використаної літератури

1. Гार्гін В.В. Розвиток методики трудового навчання в Україні як галузі педагогічної науки (друга половина XX - початок XXI століття) : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 - теорія та методика навчання технологій / Гार्гін Володимир Владиславович ; [наук. керівник Коберник Олександр Миколайович] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - Київ, 2012. - 20 с.
2. Гедвилло А.И. Дидактические основы построения и применения системы демонстрационных стендов как средства повышения качества знаний, умений и навыков учащихся в процессе трудового обучения [Текст] : (На примере изуч. тем по металлообработке в IV-V Шкл.) : Автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. пед. наук. 13.00.01 / НИИ педагогики УССР. НИИ психологии УССР. - Киев : [б. и.], 1975. - 25 с. : ил.
3. Данилова О.І. Розвиток навчальних закладів професійно-технічної освіти на Херсонщині (кінець 50-х – початок 60-х років XX ст.). Збірник тез і анотованих матеріалів XIV Всеукраїнської історико-педагогічної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасних історико-педагогічних досліджень шкільної освіти». Київ, 2014. С. 17-18.
4. Кузьменко В.В. Дидактические условия формирования трудовых умений и навыков у студентов факультетов подготовки учителей общетехнических дисциплин (на материалах практикума в мастерских) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики». – К., 1981. – 19 с.
5. Слюсаренко Н.В. Розвиток творчих здібностей учнів 5-9 класів на уроках обслуговуючої праці засобами ігрової діяльності. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук. Київ, 2001. 17 с.
6. Кузьменко В.В., Слюсаренко Н.В., Блах В.С. О.І. Гедвилло – фундатор професійної підготовки вчителів трудового навчання на Херсонщині // Таврійський вісник освіти: науково-методичний журнал. Херсон, 2013. Випуск № 4(44). С. 280-284.
7. Слюсаренко Н.В. Внесок науково-педагогічної школи професора О. І. Гедвилло в розвиток трудової підготовки молодого покоління // Таврійський вісник освіти: науково-методичний журнал. Херсон, 2019. Випуск № 2(66). С. 303-307.

УДК 745.52.071(477.53)

КУЛЬТУРНО-ЕСТЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕКОРАТИВНИХ КИЛИМІВ МАЙСТРІВ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ РЕШЕТИЛІВЩИНИ

Маджара Микола Миколайович
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
м. Полтава

Анотація. У статті розглядаються осередків килимарства Решетилівщини, найбільш відомими серед яких є майстерня художніх промислів «Соломія», Решетилівське художнє училище та домашня майстерня родини Пілюгіних. Аналізується історична особливість полтавських традиційних виробів, яку сучасні майстри намагаються зберегти.

Ключові слова: декоративні килими, розвиток килимарства Решетилівщини, майстри народної творчості.

Містечко Решетилівка, що на Полтавщині – справжня скарбниця українського народного мистецтва. Решетилівські майстри ткацтва, килимарства та вишивки відомі на всю Україну з кінця XIX ст. Наявність власної породи тонкорунних овець та якісної вовни, унікальні техніки ручної вишивки, ткацтва та народний досвід зумовлювали стрімкий розвиток народної творчості в Решетилівці.

Проте зараз, у часи механізації та комерціалізації виробництва, традиція поволі відходить. Йдеться, зокрема, про килимарство. Якісні ткани килими коштують досить дорого, що спричиняє низький попит на них. У такому ж становищі сьогодні, скажімо, косівські пічні кахлі та ще чимало унікальних народних художніх традицій. Якщо попиту на традицію немає – традиція зникає. Не так легко сьогодні знайти митців, які б досі зберігали традиції. Родина килимарів Пілюгіних не лише продовжує цю справу, але й розвиває її та передає свої вміння молодшим поколінням.

Протягом століть Решетилівка перебувала у вирі історичних подій. У різні часи містечко було в підпорядкуванні поляків, росіян, українського козацтва. За часів Хмельниччини, у XVII ст., Решетилівка була сотенним містечком.

Тут здавна інтенсивно розвивалися різні промисли, торгівля, проводилися великі ярмарки. Майстри торгували тканими виробами, вишиванками та килимами.

Килимарство, як художнє ремесло, набуло популярності ще за часів Київської Русі. Зараз же воно доволі рідкісне, що розвивається лише в історичних осередках килимарства в Україні. Серед яких – Решетилівка.

Тривалий час народні мистецтва існували тут у формі домашніх занять. Проте в 1905 році в Решетилівці створили ткацьку майстерню, яка згодом перетворилась на артіль. Для професійної підготовки юних майстрів, в 1937 році в Решетилівці відкрили художнє училище, яке існує й донині.

1960 року артіль механізували та відкрили Решетилівську фабрику імені Клари Цеткін. У цехах виготовляли гобелени на замовлення, килими з рослинним і геометричним орнаментом, покривала, доріжки та багато іншого.

У Решетилівку приїздили митці з різних куточків СРСР. Тут можна було не лише перейняти досвід місцевих майстрів та надихнутись красою Полтавщини, але й залишитись на тривалий період, адже роботи на фабриці та в Решетилівському художньому училищі

вистачало [1]

Саме так опинилися в Решетилівці Євген та Лариса Пілюгіни. Талановиту пару запросили викладати в училище, як двох спеціалістів у галузі народного мистецтва. Лариса пригадує, що колись хотіла підробляти й на фабриці, проте директор підприємства її відмовив:

– Каже: «Та все вмирає вже», – пригадує жінка. – Як вмирає? Треба ж відновлювати! А він каже: «Знаєш, щоби це відновити, скільки треба? Років п'ятдесят». Так вона й розвалилася, тільки стіни лишилися цегляні. Усе, що було дерев'яне – розікрали, розібрали. Просили: «Віддайте станки майстрам, продайте – вони куплять». Ні, їх попалили просто. Ось так вмирало мистецтво.

Знамениту фабрику закрили у 2005 році. Зібравши деяких килимарниць, підприємець Сергій Колінченко створив Решетилівську майстерню художніх промислів «Соломія». Зараз у майстерні 11 працівників, які виконують різні художні твори не лише для українських замовників, але й на експорт.

У майстерні є окремі цехи ручної та машинної вишивки, ткацтва. Нещодавно додали ще комп'ютерний цех вишивки – тепер машини самі відтворюють на тканині візерунок відповідно до шаблону.

Серед килимарів є «автори» та «виконавці», як жартують самі працівники майстерні. Є художники, які створюють ескізи творів, та килимарі, які тчуть полотно. Переважно виконують гобелени, або сувенірну продукцію – відповідно до попиту.

Зараз працівники майстерні розробляють проект «Зберігаємо традиції – створюємо майбутнє», кінцевою метою якого є створення Навчально-Творчого Центру Художніх промислів. У центрі молодь навчатимуть секретам килимарства та експонуватимуть вироби народних майстрів Полтавщини. Згодом центр має стати міні-музеєм та туристичною принадою Решетилівки. На цю ініціативу власник майстерні Сергій Колінченко збирає благодійні кошти:

Сьогодні килимарів в Україні загалом залишилось дуже мало. Одна з причин – відсутність попиту на вироби та якісної передачі традиції. Іншою, менш суттєвою, але проблемою, є недостатньо якісна українська сировина – розповідає Ольга Пілюгіна, молодша донька Лариси та Євгена:

З Нової Зеландії завозять вовну. Вона, звичайно, якісна, але дуже дорога. Наша українська – часто груба, колюча, подекуди з реп'яхами.

У Решетилівці раніше була своя, відома на всю Україну, порода тонкорунних овець. А зараз цієї породи взагалі вже не існує – не вберегли.

Тоді ж, коли власної якісної вовни було ще вдосталь, килимарство в Решетилівці стрімко розвивалось. Зробити дерев'яний верстат – не важко, саме тому він стояв мало не в кожній хаті, розповідає Ольга. Перемальовували шаблони з фабричних килимів на газети та ткали вдома.

Не рідко було так, що килимарниці вдома повторювали фабричні килими.

Зараз у Решетилівці є кілька осередків килимарства. Найбільш відомими серед них є: майстерня художніх промислів «Соломія», Решетилівське художнє училище та домашня майстерня родини Пілюгіних.

Пілюгіни живуть у Решетилівці вже понад 45 років. Лариса та Євген із малою донькою Наталею переїхали на Полтавщину після закінчення Московського художньо-промислового училища імені Калініна.

Лариса навчалась на факультеті «Художня вишивка та мережеве виробництво». Любов до вишивання вона перейняла від матері. Жінка пригадує, що тоді в моді були роботи «по канві» та вишивка «хрестиком». Більше ніяких технік не було. Саме тому Лариса вирішила навчитись вишивати професійно.

Того ж року в училище вступив і Євген. Він дуже хотів навчатись на килимарстві. Спершу брати українського хлопця не хотіли, адже готували тоді спеціалістів для Середньої Азії. Натомість, Євгену запропонували місце на факультеті вишивки.

Коли прийшов лист, що він зарахований – він від батьків його ховав, тому що там

запрошували «Євгенію» на навчання. Він туди приїхав: усе нормально, починається практика, заходить майстер, а тут – серед дівчат один хлопець. «Як це так!», – питають. – «Ви що – не дівчина?!». І його швиденько перевели на килими, щоби не було цього позору, – сміється Ольга.

Зараз Євген – художник, заслужений майстер народної творчості України з килимарства. Лариса, Наталя та Ольга – членкині Національної спілки художників України та Спілки майстрів народного мистецтва.

Лариса розповідає, що в роду Пілюгіних – чотирнадцять художників.

До переїзду Ларису нічого не пов'язувало із Полтавщиною. Народилась жінка в Росії. Євген родом із Запорізької області, був більше знайомий із місцевістю, адже саме в Решетилівці виконував свою дипломну роботу з килимарства.

На Полтавщині Лариса дуже зацікавилась українськими орнаментами та народними символами. Жінка переймала знання від місцевих майстринь та використовувала нові навички у своїй творчості.

Старша донька Лариси та Євгена, Наталія, займається килимарством та робить народні іграшки: ляльки-мотанки. Окрім цього, Наталія є науковим співробітником Полтавського художнього музею та галереї мистецтв імені Миколи Ярошенка.

Молодша донька Пілюгіних – Ольга – народилась уже на Полтавщині. Її змалечку цікавило рукоділля. Дівчинка багато часу проводила в килимарських майстернях: гралась, ткала, вишивала тощо.

Коли Олі виповнилося 12 років, Наталя сказала: «Так, досить гратися, давай серйозно підійдемо до цього питання». Старша сестра показала Олі як правильно тримати руки, навчила декільком технікам і незабаром дівчата разом почали працювати над великими килимами. Ольга згадує ті часи:

У 14 років Ольга вже вмiла ткати професійно. Коли ж постало питання вибору спеціальності, дівчина вирішила навчитись чомусь новому та вступила на факультет ручної вишивки в Решетилівське художнє училище. Потім вивчала кераміку в Полтавському національному технічному університеті імені Ю. Кондратюка. Зараз жінка професійно займається килимарством, а також іншими видами традиційного мистецтва.

Родина Пілюгіних живе за рахунок свого творчого промислу.

Мистецтво є головною справою родини Пілюгіних. Колись Євген допомагав донькам створювати малюнки для килимів, тепер – це знана родинна творча майстерня, де кожен художник має своє творче обличчя:

Ольга переконана: займатись мистецтвом варто тоді, коли відчуваєш внутрішню потребу. Саме тому кожна робота виготовляється дуже повільно, адже для Пілюгіних найважливіше – мистецька сторона твору:

Якщо робиш і одразу думаєш про гроші – це буде не те. Не думати про гроші, думати тільки про мистецтво. А вже якщо воно приносить гроші – це прекрасно.

Килими ручної роботи – не лише елемент декору. Кожен твір – особливий та оригінальний зразок народної творчості та авторського стилю майстра. Для Пілюгіних килимарство – це, перш за все, мистецтво. Ольга стверджує, що створення кожного з її килимів вимагає багато часу, сили та любові:

Фабрична норма – десять сантиметрів витканого полотна за день. Але там просто женуть метраж, не задумуючись про мистецьку сторону. У мене, якщо придивитесь, то кожен шматочок можна розглядати: понад сто відтінків робота може мати.[2.]

Процес створення килима досить цікавий. Ольга розповідає, що коли виникає ідея – потрібно швидко втілити її в ескіз. Потім композиція переноситься фарбами на робочий малюнок у натуральну величину – саме такий вигляд матиме майбутній килим. Малюнок підкладається позаду ниток основи, щоби майстру було зрозуміло, що саме він має відтворити нитками, який відтінок підібрати для певного елемента твору.

Ольга розповідає, що інколи ідеї творів приходять спонтанно. Це – настроєві твори, які потрібно швидко втілити, інакше можна втратити натхнення. Паралельно жінка може виконувати декілька робіт – до кожного килима треба мати настрої.

Тематичні твори вимагають більше часу на реалізацію. В Ольги є декілька полотен із трипільськими орнаментами. Темою Трипілля вона надихнулася вивчаючи трипільську кераміку. Цікавилась Ольга й часами Київської Русі – досліджувала архітектуру, прикраси, розписи, фрески тощо. Жінка стверджує, що коли вже починаєш відчувати специфіку та автентичність певного періоду, далі всі композиції створюються самі:

Але це вже авторські твори. Це не зібрано, наприклад, із різних деталей, орнаментів. Тобто, це – не колаж. Зараз я створюю килими на тему козацького бароко. Я намагаюсь передати той дух, але нічого подібного до цього не було.

Тему козацького бароко Ольга почала з килима «Гетьманський», який у 2014 році створила на грант Президента України. Період козацького бароко відомий розквітом килимарської справи, адже тоді козацька старшина підтримувала килимарські майстерні та сприяла їхньому розвитку. У той час було створено багато орнаментальних килимів. Більшість із них була на чорному або на золотому тлі:

Орнаментальні твори також вимагають більше часу та зосередженості, стверджує Ольга. Кожна деталь такої роботи ретельно продумана, кожна форма (квітка, птаха, листя...) розгорнута, не накладається одна на одну і вимагає власного простору. Всі елементи повинні запрацювати разом, як єдине ціле:

Це як якийсь механізм, як організм, де кожна деталь має підійти одна до одної, і тоді вони запрацюють разом, зазвучать разом. Останнім часом більше роблю орнаментальні, тому що відчуваю, що це – зв'язок із нашими предками. І коли творю такі роботи, то якась радість наповнює.

Раз на рік у доробку Ольги обов'язково з'являється нове орнаментальне полотно. Орнаментальні композиції художниця створює сама, опираючись, на народні традиції.

Ручне виготовлення килима базується на переплетенні ниток основи (поздовжніх ниток) та утка (поперечних). Під час роботи кожна рука зайнята своєю справою: права вибирає задні нитки основи, ліва – передні. Найскладніша та найпоширеніша в Україні (особливо на Полтавщині) техніка «кругляння» полягає в тому, що кольорові нитки утка вкладають між нитками основи вільно, утворюючи плавні лінії.

Щоб ущільнити полотно потрібна гребінка. Ольга каже, що можна це робити і вручну, проте з дерев'яною гребінкою краще, адже коли залишаються кінчики від ниток, їх можна буде обрізати і вони вже не розпустяться під власною вагою, бо дуже тісно ущільнені між собою.

Нитки фарбує Євген. Родина Пілюгіних купує натуральну овечу вовну природного білого кольору. Нитки фарбують сучасними стійкими барвниками для вовни.

Килимарство ніколи не було дешевим ремеслом, бо вимагало дорогої сировини та тривалої кропіткої роботи. Наразі нічого не змінилось. Собівартість такого килима виходить чимала.

Люди не знають просто як це робиться. Часто, якщо традиційне мистецтво, то думають що це повинно бути дешево, це повинно бути просто. І ніхто не задумується скільки на це витрачається часу, сили, терпіння, досвіду, відповідного рівня майстерності. Уже не говорячи про матеріали. Скільки для цього потрібно вчитися, щоби створити той чи інший твір.[3.]

На Полтавщині в кольорах немає контрастів. Переважають пастельні, природні тона. М'яке, спокійне – як мелодія. Це історична особливість полтавських традиційних виробів, яку

сучасні майстри намагаються зберегти.

Перелік використаної літератури

1. <https://ukrainer.net/kylymarstvo/>
2. http://www.kozatstvo.net.ua/ua/publications/uk_r.php?d=a&i=2581
3. https://reshetkultura.at.ua/index/majstri_reshetilivshhini/0-15

УДК 378.011.3-051:6]:39(477)

КУЛЬТУРНО-ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ ЕТНОТРАДИЦІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Срібна Юлія Анатоліївна

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
м. Полтава

Анотація: У статті розглядається процес використання етнотрадицій у навчально-виховному процесі підготовки майбутніх вчителів технологій у світлі концептуальних вимог, висунутих до оновленої української школи. Аналізується система традицій і звичаїв українського народу, які є результатом його виховних зусиль протягом багатьох віків.

Ключові слова: етнотрадиції, майбутній вчитель, професійна підготовка,

Успішність навчання і виховання в значній мірі залежить від учителя, від його підготовки у вищому педагогічному закладі. Вивчення сучасної ситуації в галузі освіти показує, що істинний стан справ не завжди відповідає вимогам сьогодення. Виходячи з цього, можемо зробити висновок про потребу удосконалення підготовки майбутніх вчителів технологій, пошуку нових шляхів підвищення якості та професіоналізму майбутнього спеціаліста.

У різні історичні періоди вчителі-практики та науковці постійно зверталися до педагогічної мудрості й досвіду народного виховання підростаючого покоління. У працях Я. А. Коменського, І. Г. Песталоцці, О. В. Духновича, К. Д. Ушинського обґрунтовані принципи народності виховання, високо оцінюється роль народних традицій у вихованні молоді.

Взаємозв'язок змісту декоративно-прикладної творчості з традиціями та звичаями висвітлено у працях Є. Антонович, А. Бакушинського, І. Богуславської, В. Василенка, В. Вишняківської, В. Воронова, В. Прядка, О. Рудницької, О. Савченко, В. Тименка, В. Титаренко та ін.

Процес використання етнотрадицій у навчально-виховному процесі підготовки майбутніх вчителів технологій у світлі концептуальних вимог, висунутих до оновленої української школи, має в собі великий освітній і виховний потенціал, що з одного боку спирається на визначну матеріальну та духовну культуру народу, глибоко національну за суттю, змістом і характером, а з іншого – спрямований на забезпечення гармонійного формування особистості на основі індивідуального підходу до розвитку її творчих здібностей.

Система традицій і звичаїв українського народу є результатом його виховних зусиль протягом багатьох віків. Через цю систему народ відтворював себе, свою духовну культуру, свій характер та психологію в історичному процесі зміни поколінь. Спадкоємність поколінь, вірність дітей традиціям і звичаям батьків, народ розглядав як основний закон свого життя. Практично залучаючись до традицій, звичаїв та обрядів, молодь вбирала в себе їх філософський, моральний, психологічний та естетичний зміст, поступово розширюючи і